

1ο ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

"ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ & ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ"

Ερευνητικό Ίδρυμα Πολιτισμού & Εκπαίδευσης

1^ο Διεθνές Εκπαιδευτικό Συνέδριο

‘ Λαϊκός Πολιτισμός και Εκπαίδευση ’

29 Σεπτεμβρίου - 1 Οκτωβρίου 2006,
Συνεδριακό Κέντρο Θεσσαλίας, Βόλος

Υπο την αιγίδα

Της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος

Του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
&

Της I.O.V. N.G.O. of UNESCO - Διεθνής Οργάνωση Λαϊκής Τέχνης

Οργάνωση & Γενικός Συντονισμός

Ερευνητικό Ίδρυμα Πολιτισμού και Εκπαίδευσης

Επιστημονική Επιτροπή Συνεδριακού Θεσσαλίας

Συνδιοργάνωση

Κέντρο Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών
Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Θεσσαλίας
Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Μαγνησίας
Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Μαγνησίας

Πρακτικά 1ου Διεθνούς Συνεδρίου Λαϊκός Πολιτισμός και Εκπαίδευση

ISBN

978-960-8373-10-5

Εκδότης

Εκκλησία της Ελλάδος
Συνοδική Επιτροπή Χριστιανικής Αγωγής Νεότητας

Ερευνητικό Ίδρυμα Πολιτισμού και Εκπαίδευσης

Υπεύθυνοι Έκδοσης

Δρ. Πηνελόπη Μωραΐτου

*Δ. Σύμβουλος Ερευνητικού Ιδρύματος Πολιτισμού και Εκπαίδευσης
Υπεύθυνη Πολιτιστικών και Εκπαιδευτικών Θεμάτων Συνεδριακού Θεσσαλίας*

Δρ. Ηλίας Λιαμής

Πρόεδρος Ερευνητικού Ιδρύματος Πολιτισμού και Εκπαίδευσης

Επιμέλεια Έκδοσης

Δρ. Πηνελόπη Μωραΐτου

Δρ. Γαρυφαλλιά Δόριζα

Επιμέλεια Κειμένων

Δρ. Γαρυφαλλιά Δόριζα

Σχεδιασμός εξωφύλλου, σελιδοποίηση, εκτύπωση και αναπαραγωγή

Doroseli

A. Σεληνιωτάκης

Τηλ. 210 9953395

www.doroseli.gr

Νοέμβριος 2007

Copyright © 2007

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

www.eipe.gr

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Πρόεδρος

Δρ Ηλίας Λιαμής, Πρόεδρος Συνοδικής Καλλιτεχνικής Επιτροπής Εκκλησίας της Ελλάδος

Γενικός Συντονισμός

- Δρ Πηνελόπη Μωραΐτου, Επιστημονικός Συνεργάτης Συνεδριακού Κέντρου
- Χαδούλης, Α. Περιφερειακός Δ/ντής Θεσσαλίας
- Ζήκος Κ., Δ/ντής Α/θμιας Εκπαίδευσης Ν. Μαγνησίας
- Αλεξογιάννης Κ., Διευθυντής Β/θμιας Εκπαίδευσης Ν. Μαγνησίας
- Γουγουλάκη Ε., Προϊσταμένη 1ου Γραφείου Β/θμιας Εκπαίδευσης
- Παπαγιώτου Α., Επιστημονικός Συνεργάτης Συνεδριακού Κέντρου
- Καραβασίλης Δ., Επιστημονικός Συνεργάτης Συνεδριακού Κέντρου
- Αντωνίου Α., Υπ. Πολιτιστικών Θεμάτων Α/θμιας Διεύθυνσης Ν. Μαγνησίας
- Δανιηλίδου Κ., Υπ. Πολιτιστικών Θεμάτων Α/θμιας Διεύθυνσης Ν. Μαγνησίας
- Σαρτζή Α., Υπ. Πολιτιστικών Θεμάτων Β/θμιας Διεύθυνσης Ν. Λάρισας
- Μπαρούτα Ε., Υπ. Πολιτιστικών Θεμάτων Β/θμιας Διεύθυνσης Ν. Τρικάλων
- Φαραγγιτάκης Γ., Πρόεδρος Πανελλήνιας Ένωσης Εκπαιδευτικών Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
- Σπανού Μ., Υπ. Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Α/θμιας Εκπαίδευσης Πειραιά

Επιστημονική

Επιτροπή

Πρόεδρος

- Δρ. Πολυμέρου-Καμηλάκη Αικατερίνη,
Διευθύντρια Κέντρου Ερευνας της Ελληνικής Λαογραφίας
- Mrs Mila Santona, Professor, Γενική Διευθύντρια της
Ακαδημίας της Σόφιας για τον Λαϊκό Πολιτισμό. Διευθύντρια
του Τμήματος της UNESCO για την πολιτιστική κληρονομιά των Βαλκανίων
- Mrs. Aija Jansonen, Professor, Καθηγήτρια, Ινστιτούτο
Ιστορίας, Τμήμα Εθνολογίας, Ακαδημία του Ρήγα
- Δρ Σαρρής Νεοκλής, Κοινωνιολόγος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου
- Δρ Πάνος Χαραλάμπους, Αναπληρωτής Καθηγητής Ανωτάτης
Σχολής Καλών Τεχνών Αθηνών
- Δρ Λυδάκη Άννα, Επίκουρος Καθηγήτρια,
Τμήμα Κοινωνιολογίας Παντείου Πανεπιστημίου
- Δρ. Δρακάτος Κωνσταντίνος, Πρόεδρος Εφορευτικής Επιτροπής Κέντρου
Ερευνας της Ελληνικής Λαογραφίας
- Καμπανέλλης Ιάκωβος, Ακαδημαϊκός, Θεατρικός Συγγραφέας
- Δρ Αλεξάκης Ελευθέριος, Ερευνητής Α' ΚΕΕΛ
- Δρ Λιαμής Ηλίας, Μουσικολόγος, Πρόεδρος Συνοδικής Επιτροπής
Καλλιτεχνικών Εκδηλώσεων της Εκκλησίας της Ελλάδος

- Δρ Μωραΐτου Πηνελόπη, Επιστημονικός Συνεργάτης Συνεδριακού Κέντρου Θεσσαλίας
- Δρ Συρίγου-Δόριζα Γαρυφαλλιά, Εκπαιδευτικός-Συγγραφέας,
- Δρ Καραμανές Ευάγγελος, Ερευνητής Δ' ΚΕΕΛ
- Δρ Μπάκας Θωμάς, Λέκτορας, Παιδαγωγικό Δημοτικής Ιωαννίνων
- Δρ Χρυσανθοπούλου Βασιλική, Ερευνήτρια Δ' ΚΕΕΛ
- Τσαφταρίδης Νικόλαος, ΕΕΔΙΠ Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
- Χρήστος Τεντζεράκης, Υπ. Διδ. Πάντειο Πανεπιστήμιο, Πρόεδρος Αρχείου Ελληνικού Χορού & Δ.Ο.Λ.Τ. - IOV in operational relations with UNESCO, Εκπρ. Ελλάδος
- Ποτηρόπουλος Παρασκευάς, Εκπαιδευτικός, ΚΕΕΛ
- Τσιμούρη Χρυσούλα, Μαέστρος, συγγραφέας, διπλωματούχος σύνθεσης, Καλλιτεχνική Διευθύντρια Μουσικών Συνόλων της Εκκλησίας της Ελλάδος

Επιμέλεια •

- Δρ. Γαρυφαλλιά Δόριζα

Συνεργαζόμενοι φορείς

- Δήμος Ν. Ιωνίας
- Πανεπιστήμιο Κύπρου Θεατρικό Εργαστήρι
- Κέντρο Ελληνικού Πολιτισμού Μόσχας
- Μορφωτικό Μουσικολογικό Ίδρυμα - Βυζαντινή Χορωδία Αθηνών
- Εθνικό Κέντρο Βιβλίου
- Ελληνογαλλική Σχολή «Άγιος Ιωσήφ»
- Εργαστήρι Μαιρηβή - κουκλοθέατρο, παραμύθι
- Εταιρεία Παπαδιαμαντικών Σπουδών
- UNIMA - ΕΛΛΑΣ Ελληνικό Κέντρο της Διεθνούς Ένωσης Κουκλοθέατρου
- ΠΕΕΚΠΕ
- Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Αργυρούπολης
- Μουσείο Ελληνικής Παιδικής Τέχνης
- Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης
- Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς
- Αρχαιολογικό Μουσείο Βόλου
- Κ.Α.Λ.ΜΕ.
- Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μακρινίτσας
- Ε.Δ.Ρ.Α.Μ.Ε «Παναγιώτης Αχειλάς»
- Κέντρο Νεότητας Αρχιεπισκοπής
- Π.Ο.Κ.Ε.Π.Ε
- Νεανικό Πλάνο
- Πολιτιστικό Ίδρυμα Αγγελίνη-Χατζηνίκου
- Λύκειο Ελληνίδων Βόλου
- Πανελλήνιος Σύλλογος Εκπαιδευτικού Δράματος
- Κέντρο Ελληνικής Μουσικής Κληρονομιάς Λύραυλος
- Βιωματικό Σχολείο
- Εκδόσεις Ακρίτας
- Εκδόσεις Ερευνητές
- Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ - ΣΤΟΧΟΙ - ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Κωνσταντίνος Χαριλ. Καραγκούνης

Περίληψη

Το ζήτημα της διδασκαλίας της Ελληνικής Μουσικής -της Λαϊκής Παραδοσιακής-Δημοτικής Μουσικής και της Εκκλησιαστικής Ψαλτικής Τέχνης- στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι τεράστιο στις διαστάσεις του και μεγίστου ενδιαφέροντος, αλλά παράλληλα πολύ καυτό, για το οποίο, δυστυχώς, δεν έχει ακόμη ανοίξει συζήτηση, ούτε επιστημονική ούτε πολιτική. Δεν έχουν δοθεί επιστημονικές ή πολιτικές απαντήσεις στο ερώτημα: Γιατί δεν έχει ακόμη εισαχθεί ουσιαστικά η διδασκαλία της Ελληνικής Μουσικής στα σχολεία της ελληνικής επικράτειας; Είναι παράδοξο, αλλά το ελληνικό κράτος από της ιδρύσεώς του αρνείται να δει και να αναγνωρίσει την Ελληνική Μουσική ως τέχνη υψίστης καλλιτεχνικής, παιδαγωγικής, ιστορικής και εθνικής αξίας. Εάν δεν είχαν συσταθεί τα Μουσικά Σχολεία, όπου η Ελληνική Παραδοσιακή και Βυζαντινή Μουσική βρήκε καταφύγιο τα τελευταία χρόνια, η κατάσταση θα ήταν τραγικότερη, ίσως δε ανεπιστρεπτή χαμένη η ευκαιρία της διάσωσης της ελληνικής μουσικής κληρονομιάς.

Δεν υπάρχει, βέβαια, πρόθεση να ανοίξει τώρα συζήτηση και επιχειρηματολογία για αποκατάσταση της Ελληνικής Μουσικής στην πραγματικότητα και καθημερινότητα της ελληνικής κοινωνίας, πρέπει, όμως, να τονιστεί η αναγκαιότητα ισοδύναμης διδασκαλίας της στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, έστω σε επιλεγμένες αρχικά σχολικές μονάδες και σε πειραματικό στάδιο. Στην παρούσα εισήγηση κατατίθεται μία προσωπική πρόταση επί του προγράμματος διδασκαλίας, της ύλης σπουδών και των μεθόδων ανάπτυξης ενός πιλοτικού μαθήματος για όλες τις τάξεις Γυμνασίου και Λυκείου, με την ελπίδα πως, εφόσον η πρόταση απευθύνεται στην εκπαιδευτική κοινότητα, θα αποτελέσει έναυσμα προβληματισμού και αφετηρία νέων εμπνεύσεων.

Summary

The question of teaching the Greek Music -the Folk Traditional-Demotic Music and the Church Art of Chanting, known as Byzantine Music- is a great problem of the Greek educational system. It is a very interesting and burning matter, although there hasn't been any scientific or political discussion. In the question, why the Greek Music has not been taught at Greek schools, there is not any scientific or political answer. It is a paradox, but Greek governments, from the establishment of the Greek state until now, have not seen or recognized the artistic, pedagogic, historical and national importance of Greek Music. If there had not been established public Music Schools, where Greek Traditional and Byzantine Music has found shelter the recent years, the situation would have been worse. Probably, the opportunity of saving the Greek music inheritance would have been lost for ever.

Of course, there is no intention of bringing up now a discussion or argumentation about retreating Greek Music in Greek reality and daily routine. However, it is necessary to emphasize the need of equal teaching in elementary and secondary level, even in selected schools in pilot stage. In this issue, there is a personal suggestion upon the teaching project, the subject material and the developing methods for a pilot lesson in all classes of high school, hoping that the suggestion will be the beginning of new inspiration in the educational community.

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

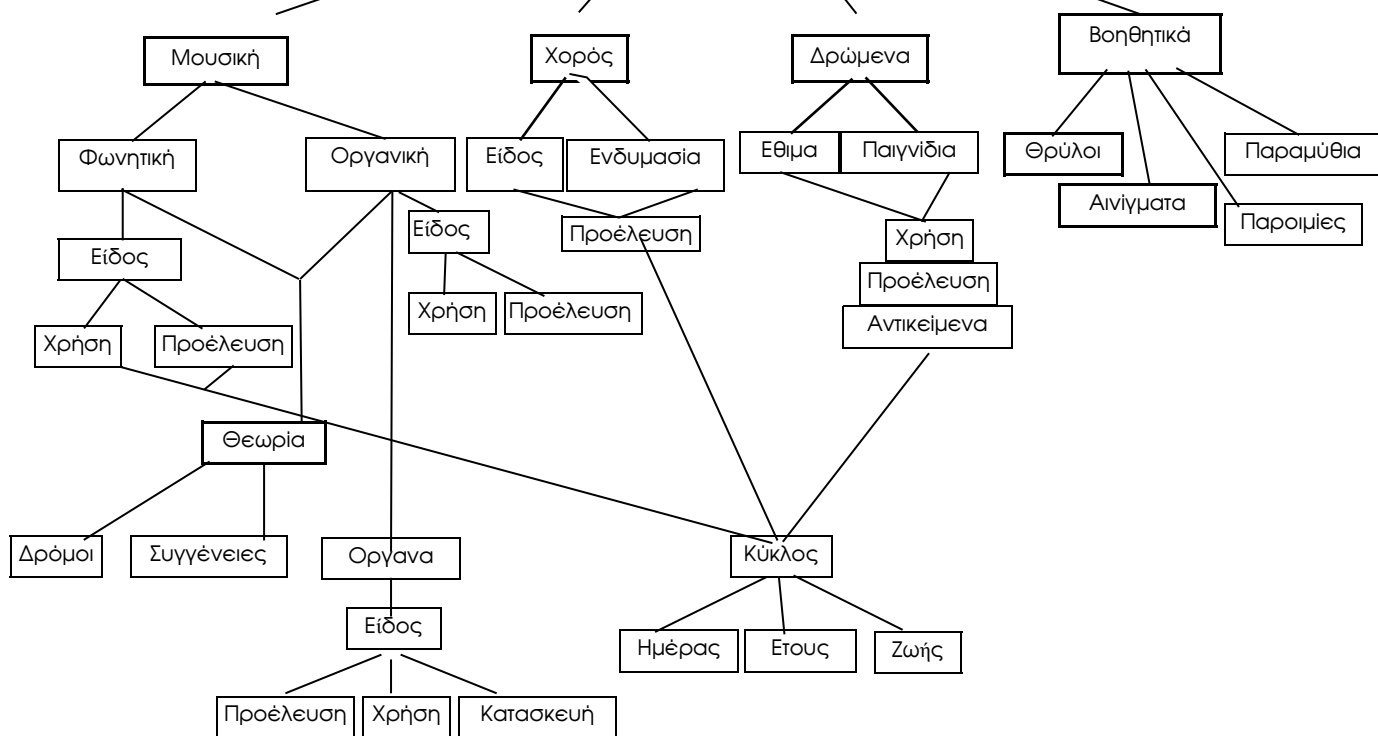
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ - ΣΤΟΧΟΙ - ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Το ζήτημα της διδασκαλίας της Ελληνικής Μουσικής -της Λαϊκής Παραδοσιακής- Δημοτικής Μουσικής και της Εκκλησιαστικής Ψαλτικής Τέχνης- στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι τεράστιο στις διαστάσεις του και μεγίστου ενδιαφέροντος, αλλά παράλληλα πολύ καυτό, για το οποίο, δυστυχώς, δεν έχει ακόμη ανοίξει συζήτηση, ούτε επιστημονική ούτε πολιτική. Δεν έχουν δοθεί επιστημονικές ή πολιτικές απαντήσεις στο ερώτημα: Γιατί δεν έχει ακόμη εισαχθεί ουσιαστικά η διδασκαλία της Ελληνικής Μουσικής στα σχολεία της ελληνικής επικράτειας; Είναι παράδοξο, αλλά το ελληνικό κράτος από της ιδρύσεώς του αρνείται να δει και να αναγνωρίσει την Ελληνική Μουσική ως τέχνη υψίστης καλλιτεχνικής, παιδαγωγικής, ιστορικής και εθνικής αξίας. Εάν δεν είχαν συσταθεί τα Μουσικά Σχολεία, όπου η Ελληνική Παραδοσιακή και Βυζαντινή Μουσική βρήκε καταφύγιο τα τελευταία χρόνια, η κατάσταση θα ήταν τραγικότερη, ίσως δε ανεπιστρεπτί χαμένη η ευκαιρία της διάσωσης της ελληνικής μουσικής κληρονομιάς.

Δεν υπάρχει, βέβαια, πρόθεση να ανοίξει τώρα συζήτηση και επιχειρηματολογία για αποκατάσταση της Ελληνικής Μουσικής στην πραγματικότητα και καθημερινότητα της ελληνικής κοινωνίας, πρέπει, όμως, να τονιστεί η αναγκαιότητα ισοδύναμης διδασκαλίας της στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, έστω σε επιλεγμένες αρχικά σχολικές μονάδες και σε πειραματικό στάδιο. Στην παρούσα εισήγηση κατατίθεται μία προσωπική πρόταση επί του προγράμματος διδασκαλίας, της ύλης σπουδών και των μεθόδων ανάπτυξης ενός πιλοτικού μαθήματος για όλες τις τάξεις Γυμνασίου και Λυκείου, με την ελπίδα πως, εφόσον η πρόταση απευθύνεται στην εκπαιδευτική κοινότητα, θα αποτελέσει έναυσμα προβληματισμού και αφετηρία νέων εμπνεύσεων.

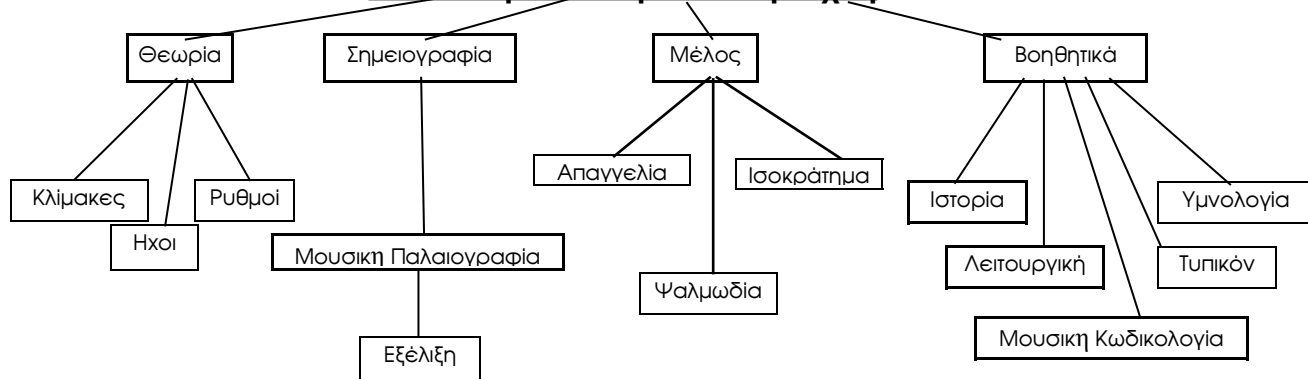
Αρχικά, παρατίθεται ένα σχεδιάγραμμα τομέων και πτυχών, από όπου ο καθηγητής μουσικής μπορεί να αντλεί θέματα και ιδέες για την διδασκαλία της Ελληνικής Μουσικής. Είναι, βέβαια, αυτονόητο, πως όταν ομιλούμε για Ελληνική Μουσική, αναφερόμαστε ισοβαρώς στην Λαϊκή Παραδοσιακή-Δημοτική Μουσική και στην Εκκλησιαστική Ψαλτική Τέχνη.

A. Λαϊκή Παραδοσιακή - Δημοτική Μουσική

Β. Εκκλησιαστική Ψαλτική Τέχνη

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ - ΣΤΟΧΟΙ - ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Α. Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

α. Τάξεις Α' - Γ'.

Επιδιωκόμενος Σκοπός:

Να έρθουν οι μικροί μαθητές σε μία πρώτη επαφή με την ελληνική μουσική παράδοση. Να αποκτήσουν τα πρώτα οπτικά και ακουστικά ερεθίσματα, τα οποία μελλοντικά θα τους χειραγωγήσουν στην προσπάθειά τους για συνειδητοποίηση της εθνικής τους μουσικής ταυτότητας και ιδιαιτερότητας.

Τομείς (βάσει του ανωτέρω σχεδιαγράμματος):

Παραδοσιακή Μουσική: Φωνητική Τραγούδια (εμπειρικής), Οργανική (ακρόαση), Όργανα (παρατήρηση - ακρόαση - επαφή με τα απλούστερα εξ αυτών), Χορός (υποτυπωδώς), Δρώμενα (αυτενεργώς), Παιγνίδια (αυτενεργώς), Θρύλοι, Παραμύθια. *Εκκλησιαστική Μουσική:* Κλίμακες (υποτυπωδώς), Ρυθμοί (εμπειρικής), Σημειογραφία (υποτυπωδώς), Ψαλμωδία (εμπειρικής), Απαγγελία (υποτυπωδώς), Ισοκράτημα.

Βοηθητικό Υλικό:

Φωτογραφικό υλικό (Βιβλία, Πίνακες, Φωτογραφίες, Κάρτες, Εικόνες, Σχέδια, Σκίτσα, Διαφάνειες κ.τ.ό.). Ηχητικό υλικό (Μαγνητοταινίες, Κασέτες, Συμβατικοί και Ψηφιακοί Δίσκοι Ακτίνας κ.τ.ό.). Οπτικοακουστικό υλικό (Ζωντανές παρουσιάσεις από προσκεκλημένους, βιντεοταινίες, CD-ROM, DVD, βιντεοπαρουσιάσεις κ.τ.ό.).

Μέσα Διδασκαλίας:

Παρατήρηση, Ζωγραφική - Σχεδίαση, Χειροτεχνία, Ακρόαση, Φωνητική Μίμηση, Χορωδιακές και Εξατομικευμένες Μουσικές Εκτελέσεις, Σωματικές Ασκήσεις, Παιγνίδια, Θέατρο κ.α.

Μέθοδος:

Οι μαθητές θα "παίξουν" με τον Ρυθμό, τον Χορό, αλλά και με πλήθος Παιγνιδιών και Δρωμένων από την ελληνική παράδοση, καθώς αυτά θα μπορούν να συνδυαστούν με άλλα μαθήματα κινητικής αγωγής (π.χ. γυμναστική).

- Στα πλαίσια των μαθημάτων μουσικής τα παιδιά θα κληθούν να ψάλουν και

να τραγουδήσουν εμπειρικώς εύκολους ύμνους και παιδικά τραγούδια, αλλά θα έχουν και την ευκαιρία να γνωρίσουν απλές μουσικές Κλίμακες η να πειραματιστούν με το Ισοκράτημα και την εμμελή Απαγγελία, να παρακολουθήσουν ηχογραφημένα δείγματα της ελληνικής μουσικής παραδόσεως (είδη τραγουδιών, είδη μουσικών οργάνων) η μαγνητοσκοπημένα αποσπάσματα Δρωμένων και Εθίμων.

- Μεταχειριζόμενοι Θρύλους και Παραμύθια, οι μαθητές θα προκληθούν να αυτοσχεδιάσουν σε κλασσικές ιστορίες, να προβλέψουν την έκβαση αυτών και κυρίως να επενδύσουν με ανάλογη μουσική υπόκρουση τις προσωπικές τους απόπειρες αφηγήσεως.
- Μέσω οπτικοακουστικού υλικού, επιτόπιων επισκέψεων και άλλων εξορμήσεων τα παιδιά θα ξεναγηθούν στην ιστορία της ελληνικής μουσικής παραδόσεως και θα έλθουν σε επαφή με κειμήλια, χειρόγραφα, πηγές έρευνας και μελέτης της τέχνης και αλλά ενδιαφέροντα στοιχεία.
- Τέλος, η επαφή των μαθητών με τη σημειογραφία θα γίνει μέσω της χειροτεχνίας. Τα παιδιά θα σχεδιάζουν, θα χρωματίζουν, θα κόπτουν και θα συρράπτουν τα σηματοδόμενα της Ελληνικής Μουσικής, καθόσον με τη διαδικασία αυτή θα εντυπώνεται στα παιδιά με ευκολία και αμεσότητα ο ρόλος και η ενέργεια των σημείων.

Αναμενόμενα Αποτελέσματα:

Η ευμενής διάθεση των μικρών παιδιών απέναντι στην Ελληνική μουσική παράδοση και η συνειδητοποίηση εκ μέρους τους της ομορφιάς και αξίας της. - Η διάγνωση κλίσεων των μαθητών σε κάποιον από τους παρουσιασθέντες τομείς. - Η ανάδειξη νέων ταλέντων. - Η συγκρότηση μικρών σχημάτων (χορωδίες, υποτυπώδη συγκροτήματα, χορευτικά, θεατρικές ομάδες κ.α.), όπου τα παιδιά θα αυτενεργούν. - Η συγκέντρωση παραδοτέων από τις προσωπικές εργασίες των παιδιών.

Παραδοτέα:

Χειροτεχνήματα (σηματοδόμενα, μουσικά όργανα κ.λ.π.). - Φωτογραφικό και λοιπό οπτικοακουστικό υλικό από δραστηριότητες της τάξεως. - Ημερολόγια τάξεως και προσωπικά μαθητικά ημερολόγια σχετικά με την δράση και τις αποκομισθείσες εμπειρίες των παιδιών. - Συγγράμματα προς έκδοση η άρθρα προς δημοσίευση σε περιοδικά. - Ηχογραφήσεις προς κυκλοφορία σε δίσκους.

Αξιοποίηση Αποτελεσμάτων:

Πραγματοποίηση εκθέσεων χειροτεχνίας, φωτογραφίες κ.α. - Διοργάνωση εκδηλώσεων μουσικής, χορού, θεάτρου, προβολών, διαλέξεων, συζητήσεων κ.τ.ό. - Συμμετοχή σε τοπικά δρώμενα, έθιμα, ποικίλες εορτές και περιστάσεις. - Διοργάνωση ημερίδων, συμποσίων και συνεδρίων προς γνωστοποίηση της έκβασης της προσπάθειας σε εκπαιδευτικούς και λοιπά ενδιαφερόμενα πρόσωπα, καθώς επίσης ανταλλαγή απόψεων - εμπειριών και επιμόρφωση δασκάλων.

β. Τάξεις Δ' - ΣΤ'.

Επιδιωκόμενος Σκοπός:

Οι κάπως μεγαλύτεροι μαθητές των τάξεων αυτών να αποκτήσουν σαφή εικόνα και άποψη για την ελληνική μουσική παράδοση και να αξιοποιήσουν τα οπτικά και ακουστικά ερεθίσματα, τα οποία έλαβαν κατά τις τρεις μικρές τάξεις του Δημοτικού σχολείου.

Τομείς:

Παραδοσιακή Μουσική: Φωνητική - Τραγούδια (εμπειρικός και θεωρητικός), Οργανική (ακρόαση), Όργανα - Είδη Οργάνων, (παρατήρηση - ακρόαση - επαφή με τα συνθετότερα εξ αυτών), Χορός, Δρώμενα (αυτενεργώς), Έθιμα (αυτενεργώς), Παιγνίδια (αυτενεργώς), Θρύλοι, Παραμύθια, Αινίγματα, Παροιμίες.
Εκκλησιαστική Μουσική: Κλίμακες (υποτυπωδώς), Ήχοι (υποτυπωδώς), Ρυθμοί, Σημειογραφία, Ψαλμωδία, Απαγγελία, Ισοκράτημα, Ιστορία (συνοπτικώς).

Βοηθητικό Υλικό:

Φωτογραφικό υλικό (Βιβλία, Πίνακες, Φωτογραφίες, Κάρτες, Εικόνες, Σχέδια, Σκίτσα, Διαφάνειες κ.τ.ό.). *Ηχητικό υλικό* (Μαγνητοταινίες, Κασέτες, Συμβατικοί και Ψηφιακοί Δίσκοι Ακτίνας κ.τ.ό.). *Οπτικοακουστικό υλικό* (Ζωντανές παρουσιάσεις από προσκεκλημένους, βιντεοταινίες, CD-ROM, DVD, βιντεοπαρουσιάσεις κ.τ.ό.). *Απλά Παραδοσιακά Μουσικά Όργανα.*

Μέσα Διδασκαλίας:

Παρατήρηση, Ζωγραφική - Σχεδίαση, Περιγραφή, Χειροτεχνία, Ακρόαση, Φωνητική Μίμηση, Χορωδιακές και Εξατομικευμένες Μουσικές Εκτελέσεις, Σωματικές Ασκήσεις, Παιγνίδια, Θέατρο, Πειραματισμός επί των Μουσικών Οργάνων, Έρευνα και Καταγραφή (υποτυπωδώς) κ.α.

Μέθοδος:

Οι μαθητές θα "παίξουν" με το Ρυθμό, το Χορό αλλά και με πλήθος Παιγνιδιών, Δρωμένων και Εθίμων από την ελληνική παράδοση, καθώς αυτά μπορούν να συνδυαστούν και με άλλα μαθήματα κινητικής αγωγής (π.χ. γυμναστική). Όμως, τώρα θα πρέπει να αναζητήσουν και μόνα τους την τοπική τους παράδοση (έρευνα) και να αποπειραθούν να την καταγράψουν, να την τελέσουν, ακόμη και να την αναστήσουν, όπου χρειάζεται.

- Στα πλαίσια των μαθημάτων μουσικής τα παιδιά θα συνεχίσουν να ψάλλουν και να τραγουδούν εμπειρικός εύκολους ύμνους και παραδοσιακά τραγούδια, όμως πλέον θα ασχοληθούν συστηματικά με την σημειογραφία της Ελληνικής Μουσικής, την οποία θα αρχίσουν να διαβάζουν (υποτυπωδώς) σε ασκήσεις, απλά τροπάρια και μικρά τραγούδια η παραδοσιακά μουσικά μοτίβα. Ταυτοχρόνως, θα εμπλουτίσουν τα ακούσματά τους με νέες εύκολες Κλίμακες και θα επιμένουν περισσότερο στο Ισοκράτημα και την εμμελή Απαγγελία. Επιπλέον θα εξακολουθήσει η παρακολούθηση ηχογραφημένων δειγμάτων της ελληνικής μουσικής παραδόσεως (είδη τραγουδιών, είδη μουσικών οργάνων) η μαγνητοσκοπημένων αποσπασμάτων Δρωμένων και Εθίμων.
- Οι Θρύλοι και τα Παραμύθια θα συνεχίσουν να γίνονται πηγή εμπνεύσεως

των παιδιών και αυτοσχεδιασμού, σταδιακώς όμως θα πρέπει να καταστούν αντικείμενα συνθετικής μουσικής ενασχολήσεως, ώστε να μεταμορφωθούν σε μουσικοθεατρικά δρώμενα και παραστάσεις. Εξάλλου, οι μαθητές θα πρέπει τώρα να ασχοληθούν επιπλέον με την αναζήτηση και καταγραφή σχετικού υλικού, αλλά και παρεμφερούς, όπως είναι τα Αινίγματα και οι Παροιμίες.

- Μέσω οπτικοακουστικού υλικού, επιτόπιων επισκέψεων και άλλων εξορμήσεων τα παιδιά θα ξεναγηθούν στην ιστορία της ελληνικής μουσικής παραδόσεως και θα έλθουν σε επαφή με κειμήλια, χειρόγραφα, πηγές έρευνας και μελέτης της τέχνης και αλλά ενδιαφέροντα στοιχεία.
- Τέλος, στα πλαίσια των μαθημάτων χειροτεχνίας και καλλιτεχνικών θα συνεχίσουν τα παιδιά να σχεδιάζουν, να χρωματίζουν, να κόπτουν και να συρράπτουν, ακόμη και να κατασκευάζουν μικροτεχνίες των λαϊκών μουσικών οργάνων και των μερών αυτών.

Αναμενόμενα Αποτελέσματα:

Να αγαπήσουν τα παιδιά την ελληνική μουσική παράδοση, να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη διασώσεως και διατηρήσεώς της και να αντιληφθούν, ότι πρέπει και αυτά να διαδραματίσουν το δικό τους προσωπικό ρόλο στην προσπάθεια αυτή. - Η διάγνωση κλίσεων των μαθητών σε κάποιον από τους παρουσιασθέντες τομείς. - Η ανάδειξη νέων ταλέντων.

Παραδοτέα:

Η συγκρότηση μικρών σχημάτων (χορωδίες, υποτυπώδη συγκροτήματα, χορευτικά, θεατρικές ομάδες, ερευνητικές ομάδες κ.α.), όπου τα παιδιά θα αυτενεργούν. - Η συγκέντρωση παραδοτέων από τις προσωπικές εργασίες των παιδιών. - Χειροτεχνήματα (μουσικά όργανα κ.τ.ό.). - Φωτογραφικό και λοιπό οπτικοακουστικό υλικό από δραστηριότητες. - Ημερολόγια τάξεως και προσωπικά μαθητικά ημερολόγια σχετικά με την δράση και τις αποκομισθείσες εμπειρίες των παιδιών.

Αξιοποίηση Αποτελεσμάτων:

Συλλογές, Καταγραφές και λοιπά συγγράμματα προς έκδοση ή άρθρα προς δημοσίευση σε περιοδικά, έργα των παιδιών και των εκπαιδευτικών. - Ηχογραφήσεις προς κυκλοφορία σε ψηφιακούς δίσκους. - Πραγματοποίηση εκθέσεων χειροτεχνίας, φωτογραφίας κ.τ.ό. - Διοργάνωση εκδηλώσεων μουσικής, χορού, θεάτρου, προβολών, διαλέξεων, συζητήσεων κ.τ.ό. - Συμμετοχή σε τοπικά δρώμενα, έθιμα, ποικίλες εορτές και περιστάσεις. - Διοργάνωση ημερίδων, συμποσίων και συνεδρίων προς γνωστοποίηση της έκβασης της προσπάθειας σε εκπαιδευτικούς και λοιπά ενδιαφερόμενα πρόσωπα, καθώς επίσης ανταλλαγή απόψεων - εμπειριών και επιμόρφωση των δασκάλων.

Β. Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

α. Γυμνάσιο. Τάξεις Α΄ - Γ΄.

Επιδιωκόμενος Σκοπός:

Οι μαθητές του Γυμνασίου είναι σε θέση να ασχοληθούν συνειδητά με την ελληνική μουσική παράδοση, τόσο την λατρευτική - εκκλησιαστική, όσο και την κοσμική - λαϊκή, μάλιστα με ευρύτερες βλέψεις επαγγελματικής ή ημιαπαγγελματικής ενασχολήσεως. Αυτός είναι ο σκοπός που επιδιώκεται κατά την παρούσα φάση, ο οποίος, εάν επιτευχθεί, θα είναι δυνατό να καλλιεργηθεί σταδιακά στους νέους και η βιωματική γνώση του μουσικού μας πολιτισμού.

Τομείς:

Παραδοσιακή Μουσική: Φωνητική (Είδη Τραγουδιών - Προέλευση - Χρήση στους Κύκλους της ημέρας, του έτους, της ζωής - Εκτέλεση από μουσική παρτιτούρα), Οργανική (Είδη - Προέλευση - Χρήση στους Κύκλους της ημέρας, του έτους, της ζωής - Ακρόαση - Εκτέλεση από μουσική παρτιτούρα), Όργανα (παρατήρηση - ακρόαση - εκμάθηση), Χορός (Είδη - Προέλευση - Χρήση στους Κύκλους της ημέρας, του έτους, της ζωής), Δρώμενα (Έθιμα - Προέλευση - Χρήση. Καταγραφές-αναβίωση). *Εκκλησιαστική Μουσική:* Θεωρία (Κλίμακες - Ήχοι - Ρυθμοί), Σημειογραφία, Μέλος (Ψαλμωδία - Απαγγελία - Ισοκράτημα), Ιστορία (αναλυτικώς).

Βοηθητικό Υλικό:

Φωτογραφικό υλικό (Βιβλία, Πίνακες, Φωτογραφίες, Κάρτες, Εικόνες, Σχέδια, Σκίτσα, Διαφάνειες κ.τ.ό.). Ηχητικό υλικό (Μαγνητοταινίες, Κασέτες, Συμβατικοί και Ψηφιακοί Δίσκοι Ακτίνας κ.τ.ό.). Οπτικοακουστικό υλικό (Ζωντανές παρουσιάσεις από προσκεκλημένους, βιντεοταινίες, CD-ROM, DVD, βιντεοπαρουσιάσεις κ.τ.ό.). Παραδοσιακά Μουσικά Όργανα. Μουσικές εκδόσεις (Βιβλία Μουσικής, Παρτιτούρες κ.τ.ό.).

Μέσα Διδασκαλίας:

Παρατήρηση, Ζωγραφική - Σχεδίαση, Χειροτεχνία, Ακρόαση, Χορωδιακές και Εξατομικευμένες Μουσικές Εκτελέσεις, Πειραματισμός επί των Μουσικών Οργάνων, Σύνθεση, Θέατρο, Χρήση Ηλεκτρονικών Μέσων (υπολογιστές, μηχανήματα ήχου κ.λπ.), Έρευνα, Καταγραφή, Εκπαιδευτικές Εκδρομές, Εξορμήσεις κ.α.

Μέθοδος:

Οι μαθητές θα ασχοληθούν με την έρευνα και καταγράφει των τοπικών τους Εθίμων και Δρωμένων και θα αναλάβουν να παρουσιάσουν το συγκεντρωθέν υλικό σε σχολικό και εξωσχολικό επίπεδο, συμβάλλοντας στην τέλεση και αναβίωση της τοπικής τους παραδόσεως.

- Στα πλαίσια των μαθημάτων μουσικής τα παιδιά θα συνεχίσουν να ψάλλουν και να τραγουδούν ύμνους και παραδοσιακά τραγούδια, όμως όχι πλέον εμπειρικά, αλλά με την βοήθεια της σημειογραφίας της ελληνικής μουσικής, την οποία ήδη έχουν αρχίσει να διαβάζουν από τις τελευταίες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου. Τώρα είναι καιρός να συμπληρώσουν τις θεωρητικές τους γνώσεις στις Κλίμακες, τους Ήχους, τον Ρυθμό, το Ισοκράτημα και την εμμελή Απαγγελία. Επιπλέον, θα αυξηθεί η συχνότητα παρακολουθήσεως και σχολιασμού ηχογραφημένων δειγμάτων της ελληνικής μουσικής παραδόσεως (είδη τραγουδιών, είδη μουσικών οργάνων) η

μαγνητοσκοπημένων αποσπασμάτων Δρωμένων και Εθίμων από διάφορες περιοχές της Ελλάδος.

- Μέσω πλουσιότερου οπτικοακουστικού υλικού, συχνότερων επιτόπιων επισκέψεων και άλλων εξορμήσεων, τα παιδιά θα ξεναγηθούν στην ιστορία της ελληνικής μουσικής παραδόσεως και θα έλθουν σε επαφή με κειμήλια, χειρόγραφα, πηγές έρευνας και μελέτης της τέχνης και αλλά ενδιαφέροντα στοιχεία.

Αναμενόμενα Αποτελέσματα:

Η αξιοποίηση των νέων ταλέντων, που ανέδειξε το Δημοτικό, όπου διεγνώσθησαν οι ποικίλες κλίσεις των μαθητών στους παρουσιασθέντες τομείς. - Η συγκρότηση σχημάτων με σοβαρές αξιώσεις (χορωδίες, συγκροτήματα, χορευτικά, θεατρικές, ερευνητικές ομάδες κ.α.), όπου τα παιδιά θα αυτενεργούν. - Η συγκέντρωση παραδοτέων από τις προσωπικές εργασίες των παιδιών.

Παραδοτέα:

Φωτογραφικό και λοιπό οπτικοακουστικό υλικό από δραστηριότητες της τάξεως. - Ημερολόγια τάξεως και προσωπικά μαθητικά ημερολόγια σχετικώς με την δράση και τις αποκομισθείσες εμπειρίες των παιδιών. - Συλλογές, καταγραφές και λοιπά συγγράμματα προς έκδοση ή άρθρα προς δημοσίευση σε περιοδικά, έργα των παιδιών και των εκπαιδευτικών.

Αξιοποίηση Αποτελεσμάτων:

Ηχογραφήσεις προς κυκλοφορία σε ψηφιακούς δίσκους. - Πραγματοποίηση εκθέσεων χειροτεχνίας, φωτογραφίες κ.τ.ό. - Διοργάνωση εκδηλώσεων μουσικής, χορού, θεάτρου, προβολών, διαλέξεων, συζητήσεων κ.τ.ό. - Συμμετοχή σε τοπικά δρώμενα, έθιμα, ποικίλες εορτές και περιστάσεις. - Διοργάνωση ημερίδων, συμποσίων και συνεδρίων προς γνωστοποίηση της έκβασης της προσπάθειας σε εκπαιδευτικούς και λοιπά ενδιαφερόμενα πρόσωπα, καθώς επίσης ανταλλαγή απόψεων - εμπειριών και επιμόρφωση δασκάλων.

β. Λύκειο. Τάξεις Α΄ - Γ΄.

Επιδιωκόμενος Σκοπός:

Η μουσική και καλλιτεχνική ολοκλήρωση των μαθητών, η βιωματική γνώση του ελληνικού μουσικού πολιτισμού από τους ώριμους πλέον νέους, η αξιοποίηση των νέων ταλέντων, που ανέδειξαν οι προσπάθειες του Γυμνασίου και η ώθηση των παιδιών σε κατευθύνσεις επιστημονικής έρευνας, πανεπιστημιακών σπουδών και ακαδημαϊκής καριέρας στα γνωστικά αντικείμενα της Βυζαντινής και Παραδοσιακής Μουσικολογίας, της Εθνομουσικολογίας, της Λαογραφίας και Μουσικής Λαογραφίας, καθώς και στις ποικίλες εξειδικεύσεις των κατευθύνσεων αυτών (π.χ. Μουσική Παλαιογραφία, Παραδοσιακή Οργανολογία, Παραδοσιακή Ενδυματολογία κ.τ.ό.)

Τομείς:

Παραδοσιακή Μουσική: Θεωρία (Δρόμοι, Συγγένειες), Φωνητική Μουσική (Είδη Τραγουδιών - Προέλευση - Χρήση στους Κύκλους της ημέρας, του έτους, της

ζωής - Εκτέλεση από μουσική παρτιτούρα), Οργανική Μουσική (Είδη - Προέλευση - Χρήση στους Κύκλους της ημέρας, του έτους, της ζωής - Ακρόαση - Εκτέλεση από μουσική παρτιτούρα), Όργανα (ακρόαση - εκμάθηση), Χορός (Είδη - Προέλευση - Χρήση στους Κύκλους της ημέρας, του έτους, της ζωής - Ενδυμασία), Δρώμενα (Έθιμα - Προέλευση - Χρήση - Αντικείμενα. Καταγραφές - αναβίωση). *Εκκλησιαστική Μουσική*: Θεωρία (Κλίμακες - Ήχοι - Ρυθμοί, όλα λεπτομερώς), Σημειογραφία (Μουσική Παλαιογραφία, Εξέλιξη), Μέλος (Ψαλμωδία - Απαγγελία - Ισοκράτημα), Ιστορία (αναλυτικώς), Λειτουργική (αναλυτικώς), Υμνολογία (αναλυτικώς), Τυπικό (αναλυτικώς), Μουσική Κωδικολογία (στοιχεία).

Βοηθητικό Υλικό:

Φωτογραφικό υλικό (Βιβλία, Πίνακες, Φωτογραφίες, Κάρτες, Εικόνες, Σχέδια, Σκίτσα, Διαφάνειες κ.τ.ό.). Ηχητικό υλικό (Μαγνητοταινίες, Κασέτες, Συμβατικοί Δίσκοι και Ψηφιακοί Δίσκοι Ακτίνας κ.τ.ό.). Οπτικοακουστικό υλικό (Ζωντανές παρουσιάσεις από προσκεκλημένους, βιντεοταινίες, CD-ROM, DVD, βιντεοπαρουσιάσεις κ.τ.ό.). Παραδοσιακά Μουσικά Όργανα. Μουσικές εκδόσεις (Βιβλία μουσικής, παρτιτούρες κ.τ.ό.)

Μέσα Διδασκαλίας:

Ακρόαση, Χορωδιακές και Ατομικές Ερμηνείες η Εκτελέσεις Μουσικών Οργάνων, Σύνθεση, Θέατρο, Χρήση Ηλεκτρονικών Μέσων (υπολογιστές, μηχανήματα ήχου κ.λ.π.), Έρευνα, Καταγραφή, Μουσικές Πηγές (π.χ. Χειρόγραφα), Εκπαιδευτικές Εκδρομές, Εξορμήσεις κ.α.

Μέθοδος:

Και σε αυτή τη φάση οι μαθητές θα ασχοληθούν με την έρευνα και καταγραφή των τοπικών τους Εθίμων και Δρωμένων και θα αναλάβουν να παρουσιάσουν το συγκεντρωθέν υλικό σε σχολικό και εξωσχολικό επίπεδο, να συμβάλουν στην τέλεση και αναβίωση της τοπικής τους παραδόσεως, βεβαίως με μεγαλύτερη σοβαρότητα και επιστημονικότητα.

- Στα πλαίσια των μαθημάτων μουσικής τα παιδιά θα συνεχίσουν να ψάλλουν και να τραγουδούν ύμνους και παραδοσιακά τραγούδια, αποκλειστικά και μόνο με την σημειογραφία της ελληνικής μουσικής. Σε θεωρητικό επίπεδο θα συμπληρώσουν ό,τι κενά υπάρχουν, όσον αφορά τις Κλίμακες, τους Ήχους, τον Ρυθμό, το Ισοκράτημα και την εμμελή Απαγγελία, ενώ παράλληλα θα διδαχθούν τους Δρόμους της Παραδοσιακής Μουσικής και θα μελετήσουν την συγγένεια του εν χρήσει ελληνικού μουσικού συστήματος με εκείνο της αρχαίας Ελλάδος, αλλά και των άλλων γειτονικών λαών με παρόμοιο σύστημα. Επιπλέον, θα αυξηθεί η συχνότητα παρακολουθήσεως και σχολιασμού ηχογραφημένων δειγμάτων της ελληνικής μουσικής παραδόσεως (είδη τραγουδιών, είδη μουσικών οργάνων) η μαγνητοσκοπημένα αποσπάσματα Δρωμένων και Εθίμων από διάφορες περιοχές της Ελλάδος.
- Στην παρούσα φάση θα γίνει προσπάθεια συσχετισμού της Εκκλησιαστικής Μουσικής με άλλους γνωσιολογικούς τομείς (όπως είναι η Λειτουργική, η Υμνολογία, το Λατρευτικό Τυπικό, η Μουσική Παλαιογραφία, η Εξέλιξη της Σημειογραφίας και η Μουσική Κωδικολογία), ώστε να μελετηθεί η συνάφεια της Ψαλτικής Τέχνης με άλλες επιστήμες και κατ'

αυτόν τον τρόπο να γίνει κατανοητό το πλέγμα, μέσα στο οποίο γεννήθηκε, αναπτύχθηκε και επιβίωσε ως τις μέρες μας.

- Μέσω πλουσιότερου οπτικοακουστικού υλικού, συχνότερων επιτόπιων επισκέψεων και άλλων εξορμήσεων, τα παιδιά θα ξεναγηθούν στην ιστορία της ελληνικής μουσικής παραδόσεως και θα έλθουν σε επαφή με κειμήλια, χειρόγραφα, πηγές έρευνας και μελέτης της τέχνης και αλλά ενδιαφέροντα στοιχεία.

Αναμενόμενα Αποτελέσματα:

Η βίωση εκ μέρους των νέων της ελληνικής μουσικής πραγματικότητας. - Η αξιοποίηση των νέων ταλέντων, που ανέδειξαν οι προσπάθειες του Γυμνασίου. - Η διάγνωση κλίσεων των μαθητών σε κάποιον από τους παρουσιασθέντες επιστημονικούς τομείς, ώστε να κατευθυνθούν οι νέοι στις ανάλογες πανεπιστημιακές σχολές για περαιτέρω σπουδές και εξειδίκευση. - Η συγκρότηση σχημάτων με σοβαρές αξιώσεις (χορωδίες, συγκροτήματα, χορευτικά, θεατρικές ομάδες, ερευνητικές ομάδες κ.α.), όπου τα παιδιά θα αυτενεργούν. - Η συγκέντρωση παραδοτέων από προσωπικές εργασίες των παιδιών.

Παραδοτέα:

Φωτογραφικό και λοιπό οπτικοακουστικό υλικό από δραστηριότητες των τάξεων. - Ημερολόγια τάξεων και προσωπικά μαθητικά ημερολόγια σχετικώς με την δράση και τις αποκομισθείσες εμπειρίες από εκπαιδευτικές εκδρομές, εξορμήσεις κ.τ.ό. - Συλλογές, Καταγραφές και λοιπά συγγράμματα προς έκδοση η άρθρα προς δημοσίευση σε περιοδικά, έργα των παιδιών και των εκπαιδευτικών.

Αξιοποίηση Αποτελεσμάτων:

Ηχογραφήσεις προς κυκλοφορία σε ψηφιακούς δίσκους. - Πραγματοποίηση εκθέσεων χειροτεχνίας, φωτογραφίας κ.τ.ό. - Διοργάνωση εκδηλώσεων μουσικής, χορού, θεάτρου, προβολών, διαλέξεων, συζητήσεων κ.τ.ό. - Συμμετοχή σε τοπικά δρώμενα, έθιμα, ποικίλες εορτές και περιστάσεις. - Διοργάνωση ημερίδων, συμποσίων και συνεδρίων προς γνωστοποίηση της έκβασης της προσπάθειας σε εκπαιδευτικούς και λοιπά ενδιαφερόμενα πρόσωπα, καθώς επίσης ανταλλαγή απόψεων - εμπειριών και επιμόρφωση δασκάλων.

Ως επίλογο στην ανωτέρω πρόταση, ας μας επιτραπεί να σημειώσουμε οι εξής:

A. Το όλο σκεπτικό της διάρθρωσης του περιγραφέντος προγράμματος σπουδών στηρίζεται στην παιδαγωγική μέθοδο, τη λεγόμενη των «ομόκεντρων κύκλων», η οποία αποδεικνύεται εφαρμόσιμη και άκρως αποτελεσματική.

B. Πολλοί συνάδελφοι εκπαιδευτικοί ή δάσκαλοι ίσως θεωρήσουν υπερβολικά δύσκολο και απαιτητικό το ανωτέρω πρόγραμμα σπουδών για την Ελληνική Μουσική. Ίσως, μάλιστα, αποκαρδιωθούν, θεωρώντας, ότι για την διεκπεραίωσή του απαιτούνται πολλές και ειδικές γνώσεις μουσικής, οι οποίες, για να αποκτηθούν, θα πρέπει να αφιερώσει κανείς πολλά χρόνια μουσικών σπουδών. Θα σπεύσουμε να αναφωνήσουμε, «προς Θεού, όχι!». Είναι άλλο πράγμα να γίνει κανείς Ιεροψάλτης και μουσικός -εδώ χρειάζονται αρκετά έτη σπουδών και μελέτη με θυσίες- και άλλο να εφοδιάζεται κανείς για να κατευθύνει και, έστω, να διδάξει

ένα μάθημα μουσικής, το οποίο δεν φιλοδοξεί να βγάλει ψάλτες και κληρικούς ή λαϊκούς μουσικούς, παρά μόνο να διευρύνει τον μονόπλευρο μουσικό ορίζοντα των ελληνοπαίδων.

Για να αποδειχθεί, πόσο εύκολα και γρήγορα μπορεί να γίνει η μύηση στο ελληνικό μουσικό σύστημα, θα πραγματοποιηθεί στα πλαίσια του συνεδρίου ένα «βιωματικό εργαστήριο». Στο εργαστήριο αυτό θα παρουσιαστεί μία μέθοδος για ταχύρυθμη εκμάθηση της Ελληνικής Μουσικής με θεαματικά αποτελέσματα. Η μέθοδος είναι ιδανική ακόμη και για διδασκαλία μεγάλων ομάδων, εφαρμόζεται δε -με επιτυχία- από τον υπογράφωντα, επί 24 χρόνια διδακτικού «πειραματισμού» σε ατομικά ή ομαδικά μαθήματα, σε Σχολές Μουσικής, Ωδεία, αλλά κυρίως στο Μουσικό Σχολείο Βόλου, ακόμη και στους φοιτητές του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ.. Με την μέθοδο αυτή καθίσταται εφικτή η γρήγορη εξοικείωση με την Βυζαντινή Μουσική Σημειογραφία, ώστε πολύ νωρίς αποκτούν την δυνατότητα «εκ πρώτης όψεως ανάγνωσης» βυζαντινής παρτιτούρας και κατανοούν τους ήχους και δρόμους της Ελληνικής Μουσικής. Με αυτή, οι σπουδαστές του Ωδείου, με το οποίο συνεργαζόμαστε, κατορθώνουν να φθάνουν σε επίπεδο πτυχίου ή διπλώματος αντί των πέντε-επτά ετών σε τρία-τέσσερα χρόνια (υπήρξαν και περιπτώσεις δύο ετών), χωρίς να υστερούν στην προβλεπόμενη διδακτέα ύλη· οι φοιτητές του Α.Π.Θ. εξοικειώνονται με όλους τους ήχους της Ψαλτικής Τέχνης μέσα στα δύο όλα κι όλα εξάμηνα, στα οποία διδάσκεται η Βυζαντινή Μουσική στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών, ενώ οι μαθητές του Μουσικού Σχολείου Βόλου φθάνουν σε ένα πολύ υψηλό επίπεδο κατάρτισης, ώστε παράλληλα με το απολυτήριο Λυκείου καταφέρνουν να πάρουν πτυχίο ή και δίπλωμα Βυζαντινής Μουσικής. Η εν λόγω μέθοδος προτείνεται ως απολύτως κατάλληλη για προγράμματα και σεμινάρια επιμόρφωσης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αποτελεσματικά ακόμη και εάν είναι εξαμηνιαίας διάρκειας.

Το παρόν συνέδριο, λοιπόν, θα προσφέρει την ευκαιρία ενός «βιωματικού εργαστηρίου», για να εξοικειωθούν όσοι σύνεδροι επιθυμούν με την σημειογραφία και τους ήχους της Ελληνικής Παραδοσιακής και Βυζαντινής Μουσικής, ώστε σύντομα να διαβάζουν εύκολους ύμνους και απλά παραδοσιακά τραγούδια, γεγονός που θα αποτελέσει πολύτιμο εφόδιο γι' αυτούς. Ο αριθμός των ατόμων που μπορούν να συμμετάσχουν είναι απεριόριστος.

Γ. Η αγωνία για όσο το δυνατόν πολύπλευρη και αποτελεσματική συμβολή στην διάδοση της Ελληνικής Μουσικής, ώθησε στη δημιουργία ενός ηλεκτρονικού αρχείου μέσω του γνωστού προγράμματος PowerPoint της Microsoft, το οποίο μπορεί να υποκαταστήσει σε μεγάλο βαθμό το δάσκαλο Βυζαντινής Μουσικής ή να χρησιμεύσει ως βοήθημα για την προσωπική μελέτη και προετοιμασία στο σπίτι. Το εγχείρημα στηρίζεται στην παρεχόμενη από το πρόγραμμα δυνατότητα συνδυασμού εικόνας, ήχου, ταινίας, ηχογραφήσεων και πλήθους ειδικών «εφέ». Με τα μέσα αυτά ο σπουδαστής μπορεί να έχει ενώπιόν του ανά πάσα στιγμή την παρτιτούρα ενός βυζαντινού μέλους ή ενός δημοτικού τραγουδιού, τη σημειογραφική και ρυθμική της ανάλυση, την εκτέλεσή της σε «παραλλαγή» (βυζαντινό *solfege*) και «μέλος» από έμπειρο και καλλίφωνο δάσκαλο, την παρουσίαση της λατρευτικής πράξεως, που ο συγκεκριμένος ύμνος συνοδεύει ή του χορού με τον οποίο το επιλεγμένο τραγούδι χορεύεται, την ακρόαση παλαιών, μνημειωδών και ανεπανάληπτων ηχογραφήσεων και άλλα πρακτικά, όπως αναμονή για επανάληψη της εκτέλεσης από τον σπουδαστή, επισήμανση των

δύσκολων σημείων σε αργή εκτέλεση και τα όμοια.

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα είναι μεγαλόπνοο και ευρύτατο. Δεν έχει βεβαίως ολοκληρωθεί, διότι χρειάζεται μεγάλη ομάδα συντελεστών. Μέσω του συνεδρίου μπορεί να βρεθούν εθελοντές συνεργάτες ή και ειδήμονες τεχνικοί, οι οποίοι θα εγγυηθούν τέλεια και γρήγορα αποτελέσματα, ώστε η τεχνολογική αυτή υποστήριξη να διατίθεται προς επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και άσκηση των μαθητών.